

Sisältöalue
Virkasopimus Virkavapaus Karenssiaika
Säännökset joihin määräysten/ohjeiden antaminen perustuu
Valtioneuvoston ohjesääntö 17 §
Kohderyhmät
Ministeriöt ja virastot
Voimassaoloaika
4.6.2012 – toistaiseksi
Kumoaa määräyksen (pvm nro)
16.11.2007, 12/2007

OHJE VIRKAMIEHEN SIIRTYMISESTÄ POIS VALTION PALVELUKSESTA

1 YLEISTÄ

Tämä ohje koskee valtion virkamiehen siirtymistä valtion palveluksesta jonkin muun työnantajan palvelukseen, itsenäiseksi yrittäjäksi taikka työelämän ulkopuolelle. Ohje koskee lähinnä sellaisia virkamiehiä, jotka ovat tekemissä valtion intressien tai yritystoiminnan kannalta erityisen arkaluonteisten tietojen parissa. Kysymys on tilanteista, joissa virkamiehelle hänen siirtyessään valtionhallinnosta muuhun tehtävään avautuu tilaisuus käyttää hyödyksi virka-asemassaan saamia tietoja esimerkiksi kilpailevista yrityksistä tai kyseisen toimialan olosuhteista tai markkinoista.

Ohjeessa tarkemmin kuvaillun virkasopimuksen solmiminen on poikkeuksellista ja tulee kyseeseen ainoastaan harvojen virkamiesten kohdalla. Jäljempänä esiteltävä asiaa koskeva lainsäädäntö sen sijaan koskee kaikkia valtion virkamiehiä heidän siirtyessään pois valtion palveluksesta. Ohje ei koske valtion työsuhteista henkilöstöä, johon sovelletaan työsopimuslain (55/2001) säännöksiä.

Ohjeen 2 luvussa tuodaan esille, kuinka viraston tulee ennakolta varautua ja menetellä virkamiehen siirtyessä pois valtion palveluksesta. Ohjeen 3 luku koskee virkavapauden myöntämistä. Lisäksi 4 lukuun on koottu asiaa koskevaa sääntelyä.

Virastojen tulee ottaa ohje huomioon rekrytoidessaan henkilöitä vakinaiseen tai määräaikaiseen virkasuhteeseen. Virastojen tulee lisäksi rekrytoinnissa kiinnittää huomiota hallintolain (434/2003) esteellisyyssäännöksiin.

Ohjeella korvataan valtiovarainministeriön 16.11.2007 antama ohje (VM 12/2007).

2 ENNAKOLTA VARAUTUMINEN JA MENETTELY VIRKAMIEHEN SIIRTYESSÄ POIS VALTION PALVELUKSESTA

Virkasopimuksen solmiminen

Virastojen tulee arvioida tarve solmia palvelussuhteen ehdoista valtion virkamieslain (750/1994) 44 §:n mukainen virkasopimus niiden virkamiesten kanssa, jotka ovat tekemisissä valtion intressien tai yritystoiminnan kannalta erityisen arkaluonteisten tietojen parissa. Virkasopimuksen tarve arvioidaan tapauskohtaisesti. Edellytyksenä on, että virkamiehellä on sellaista tietoa tai osaamista, jota alalla toimivilla yrityksillä ei ole yleisesti käytössä. Arvioinnissa tulee myös ottaa huomioon perustuslain 18 §:n 1 momentin mukainen oikeus työhön ja elinkeinovapaus.

Jos virkasopimuksen tekeminen todetaan tarkoituksenmukaiseksi, se tulisi solmia lähtökohtaisesti virkasuhteen alussa. Mahdollinen tarve virkasopimuksen solmimiseen tulee arvioida jo rekrytointivaiheessa. Palvelussuhteen kestäessä virkasopimus tulisi solmia ennen kuin virkamiehen tehtävät muutetaan sellaisiksi, joissa virkamies on tekemisissä erityisen arkaluonteisten tietojen parissa.

Virkasopimuksessa sovitaan virkamiehen palkkauksesta virkasuhteen päättymisen jälkeen erikseen sovittavan karenssiajan keston aikana. Tämän palkan vastineeksi virkamies sitoutuu virkasuhteen päättymisen jälkeen karenssiaikaan, jonka aikana hän ei voi työskennellä uuden työnantajan palveluksessa. Karenssiajan enimmäisaika on yksi vuosi. Virasto maksaa virkamiehelle palkan karenssiajan keston ajan. Karenssiajan palkka maksetaan viraston määrärahoista.

Valtion virkamieslain 44 §:n 3 momentin mukaan virkamiehen irtisanomista tai virkasuhteen purkamista pidetään samalla tämän sopimuksen irtisanomisena.

Karenssin tarpeen arviointi virkamiehen irtisanoutuessa

Viraston tulee käydä keskustelu irtisanoutuneen virkamiehen kanssa, jos virkamiehen kanssa on tehty virkasopimus. Keskustelussa arvioidaan tarve virkasopimuksen mukaiselle karenssille. Jos virkamies on siirtymässä sellaisen työnantajan palvelukseen, jossa virkamies voisi hyödyntää virka-asemassaan saamiaan erityisen arkaluonteisia tietoja, virkasopimuksen ehto karenssista tulee voimaan. Jos virkamies on siirtymässä sellaisiin tehtäviin, joissa hän ei voi hyödyntää saamiaan erityisen arkaluonteisia tietoja, virkasopimuksen ehto karenssiajasta ei toteudu. Tällöin virkamies ei ole estynyt työskentelemään uuden työnantajan palveluksessa eikä virasto maksa virkamiehelle palkkaa virkasuhteen päättymisen jälkeen.

Virkamiehen kanssa käytävä keskustelu tulee dokumentoida kirjallisesti esimerkiksi laatimalla keskustelusta muistio tai pöytäkirja, josta ilmenee, onko karenssille tarvetta ja perustelut tälle.

Virkamiehen siirtäminen toisiin tehtäviin

Lisäksi valtion intressien tai yritystoiminnan kannalta erityisen arkaluonteisten tietojen parissa työskentelevän virkamiehen tehtäviä tulee muuttaa välittömästi irtisanomisajaksi niin, että hän ei käsittele tietoja, joita voisi käyttää hyödyksi siirtyessään pois valtion palveluksesta.

Toimenpiteet tämän ohjeen voimaantullessa

Tämän ohjeen voimaantuloon liittyen ministeriöiden ja virastojen tulee selvittää vuoden 2012 loppuun mennessä, onko joidenkin jo virkasuhteessa olevien virkamiesten kanssa tarvetta solmia virkasopimus. Jos virastossa työskentelee ilman virkasopimusta virkamiehiä tehtävissä, joissa edellä mainitut virkasopimuksen solmimisen edellytykset täyttyvät, heidän kanssaan tulisi solmia virkasopimus.

3 VIRKAVAPAUDEN MYÖNTÄMINEN

Valtion virkamieslain mukaan virkavapauden myöntäminen on viraston omassa harkinnassa, jos henkilö ei ole suoraan lain nojalla virkavapaana tai oikeus virkavapauteen ei perustu lakiin. Virkavapautta ei tule myöntää, jos virkamies virkavapauden aikaisen muun työskentelyn takia saattaa tulla muutoin kuin tilapäisesti esteelliseksi pääasiallisiin tehtäviinsä palattuaan takaisin valtiolle tai yleisen luottamuksen viranomaisten toimintaan voidaan arvioida vaarantuvan. Virkamiehillä ei ole subjektiivista oikeutta harkinnanvaraiseen virkavapauteen, joten virkavapaudesta päättävän viraston tulee arvioida huolellisesti esteellisyyteen ja viranomaistoiminnan luotettavuuteen liittyvät seikat ennen virkavapauden myöntämistä.

4 ASIAA KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET

Perustuslaki (731/1999)

Perustuslain 18 §:n 1 momentissa säädetään jokaisen oikeudesta lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla.

Valtion virkamieslaki (750/1994)

Valtion virkamieslain 44 §:n mukaan virasto voi tehdä virkamiehen kanssa palvelussuhteen ehdoista virkasopimuksen, jossa sovitaan virkamiehen palkkauksesta karenssiajan aikana. Sopimus voidaan tehdä virkaa täytetäessä tai virkaan jo nimitetyn virkamiehen kanssa. Virkamieslain 44 §:n 3 momentin mukaan virkamiehen irtisanomisesta tai virkasuhteen purkamista pidetään samalla tämän sopimuksen irtisanomisena.

Valtion virkamieslain 26 §:ssä tarkoitettujen virkamiesten (valtioneuvoston oikeuskansleri ja apulaisoikeuskansleri, puolustusvoimain komentaja, valtiosihtööri, valtiosihtööri kansliapäällikkönä, kansliapäällikkö, alivaltiosihtööri ja osastopäällikkö sekä näitä virka-asemaltaan vastaavat ministeriön virkamiehet, siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään, valtioneuvoston asetuksella säädettävien virastojen päälliköt sekä ministerin erityisavustaja) osalta tällaisen sopimuksen tekeminen kuuluu valtioneuvoston toimivaltaan virkamieslain 44 §:n 1 momentin perusteella.

Valtion virkamieslain 17 §:n mukaan virkamiehen vaitiolovelvollisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muussa laissa säädetään.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 6 luvussa säädetään salassapitovelvollisuuden ja vaitiolovelvollisuuden perusteista ja niiden vä-

lisestä suhteesta sekä salassa pidettävien tietojen hyväksikäyttökiellosta. Lain 22 §:ssä on perussäännökset asiakirjan salassapidon perusteista ja salassapitovelvollisuuden sisällöstä. Vaitiolovelvollisuuden perusteista ja vaitiolovelvollisista sekä hyväksikäyttökiellosta säädetään 23 §:ssä.

Asiakirjan salassapitovelvollisuus sisältää kiellon näyttää salainen asiakirja tai siitä kopio tai tuloste. Vaitiolovelvollisuus puolestaan koskee lähinnä virkamiehen käyttäytymistä. Se merkitsee kieltoa ilmaista tietoa siitä riippumatta, onko tieto talletettu vai ei. Ilmaiseminen merkitsee sekä tiedon aktiivista että passiivista ilmaisemista, kuten asiakirjan jättämistä ulkopuolisten saataville. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluva tieto voi olla peräisin asiakirjoista tai saatu esimerkiksi suullisesti. Vaitiolovelvollisuus on siten asiakirjan salassapitovelvollisuutta laajempi. Vaitiolovelvollisuuteen liittyy hyväksikäyttökielto. Vaitiolovelvollinen henkilö ei saa käyttää omaksi tai toisen hyödyksi salassa pidettäviä tietoja. Hyväksikäyttökiellon piiriin kuuluu myös tiedon käyttäminen jonkun toisen vahingoksi.

Vaitiolovelvollisuuden ajallisesta ulottuvuudesta säädetään 23 §:n 1 momentissa. Pykälän mukaan vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta on viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt. Julkisuuslain esitöissä (HE 30/1998) edellä mainittua kieltoa on edelleen täsmennetty. Esitöiden mukaan vaitiolovelvollisuus jatkuu senkin jälkeen, kun palvelussuhde, luottamustehtävän hoito, toimeksiantotehtävän suorittaminen tai viranomaisessa toimiminen on päättynyt.

Vaitiolovelvollisuus jatkuu siis palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeenkin niin kauan kuin tieto on salassa pidettävä. Hyväksikäyttökiellon osalta ei ole säädetty samanlaista ajallista jatkuvuutta.

Rikoslaki (39/1889)

Käsiteltävään asiaan liittyy myös rikoslain 16, 30 ja 40 luvun lahjontaa, elinkeinorikoksia, yritysvakoilua ja virkarikoksia koskeva sääntely.

Rikoslain 30 luvun 5 §:ssä säädetään yrityssalaisuuden rikkomisesta. Säännöksen mukaan yrityssalaisuuden rikkomisesta on kyse silloin, kun henkilö oikeudettomasti ilmaisee tai käyttää yrityssalaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä tai toista vahingoittaakseen. Pykälän mukaan henkilö on voinut saada yrityssalaisuuden tietoonsa esimerkiksi ollessaan toisen palveluksessa tai toimiessaan yhteisön tai säätiön hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenenä, toimitusjohtajana, tilintarkastajana tai selvitysmiehenä tai niihin rinnastettavissa tehtävissä. Rikoslain 30 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan salassapitovelvollisuus päättyy kahden vuoden kuluttua palvelusajan päättymisestä, jos henkilö on saanut yrityssalaisuuden tietoonsa ollessaan toisen palveluksessa.

Rikoslain 40 luvun 5 § koskee virkasalaisuuden rikkomista ja tuottamuksellista virkasalaisuuden rikkomista. Säännöksen mukaan virkamies syyllistyy virkasalaisuuden rikkomiseen, jos hän tahallaan palvelussuhteensa aikana tai sen päätyttyä oikeudettomasti paljastaa sellaisen asiakirjan tai tiedon, joka viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain tai muun lain mukaan on salassa pidettävä tai jota ei lain mukaan saa ilmaista, taikka käyttää omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi edellä mainittua asiakirjaa tai tietoa. Virkamies on tuomittava virkasalaisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Virkamies voidaan tuomita myös viralta pantavaksi, jos rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtävänsä. Tuottamuksellisesta virkasalaisuuden rikkomisesta

virkamies voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978)

Sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 4 §:ssä säädetään liikesalaisuuden oikeudettomasta hankkimisesta ja näin saadun tiedon hyväksikäytön ja ilmaisemisen kiellosta. Liikesalaisuuden suojaa ei ole laissa rajoitettu ajallisesti.

Osastopäällikkö,
valtion työmarkkinajohtaja

Teuvo Metsäpelto

Työmarkkinalakimies

Katja Viertävä

Lisätietoja antavat:

Hallitusneuvos Kirsi Äijälä, puh. 02955 30172
Työmarkkinalakimies Katja Viertävä, puh. 02955 33280
Työmarkkinalakimies Miia Kannisto, puh. 02955 30297

Valtiovarainministeriön sähköpostiosoitteet ovat muotoa
etunimi.sukunimi@vm